

Etnologie východních Slovanů

Barbora Navrátilová Machová
Podzim 2023

SVÁTKY A SLAVNOSTI ve východoslovanském prostoru

4 exkurzy:

- **Dzjady**

(z běloruského prostředí)

- **Koljada**

(z huculského prostředí)

- **Maslenica**

(z ruského prostředí)

- **Kupala**

(z ukrajinského prostředí)

Exkurz č. 1: DZJADY v Bělorusku

Exkurz č. 1 DZJADY v Bělorusku (běl. Дзяды)

- svátek předkřesťanského původu - kult předků
- rituální večeře na památku zemřelých příbuzných doma (ne na hřbitově), jídlo a talíř i pro mrtvé předky
- *Pojem dziady* = 1. den, kdy se předkové připomínají, 2. samotní předkové (dědové)
- slavení 3-4x ročně (podle regionu), nejvýznamnější jarní a podzimní dzjady (sobota před sv. Dimitrem – 26.10./8.11.), v současnosti 1. a 2. listopadu
- Pokrmy: *kuccja (kolivo)*, kaše s ovocem), bliny (palačinky), smažená vejce, maso, nápoj *kanun, syta* (voda s medem)
- Podobné rituály: *radaunica* (uctívání předků jídlem na hřbitovech týden po Velikonocích), na Ukrajině *radunica, pominki, didi* - navštěvují hřbitov

Stylizované sošky "dědů" a běloruská "kuccja"

Dzjady v kontextu moderní doby

Současná rekonstrukce svátku v muzeu v přírodě

Mince 20 rublů

Říjen 1988 - velké demonstrace v Minsku jako připomínka památky lidí zavražděných komunistickým režimem, politický podtext

Exkurz č. 2: KOŁJADA u Huculů (ukr. *Коляда*)

Každoroční obchůzky krojovaných mužů - koledníci z vesnice Kryvorivňa

- v období mezi Narozením Páně a Zjevením Páně (Křest Páně Epifanie 6.1./19.1.)

(v komplexu lidové víry tzv. nečisté období 12 dní, typické obchůzkovými obyčeji, někdy i v maskách - např. ukrajinská Malanka – oslava Nového roku)

- 9 kolednických skupin, vůdce skupiny *bereza*, cca 800 domů
- rituální tanec "pljes" - důležitá součást obchůzek
- důležitá role místního kněze

Video: [Kryvorivnia. Hutsul Koliada in Spite of the Bans • Ukraïner \(ukraïner.net\)](#), Koledování v roce 2022 (už není pandemie - [\(5\) Так почалася гуцульська коляда 25.12.22 - YouTube](#))

Typické místní sekerky *bartky* a hudební nástroj zvaný *trembita*

Požehnání pro koledníky před kostelem a detail slavnostního oděvu s moderním pásem (malý státní znak Ukrajiny, tzv. tryzub, odkazuje k erbům Vladimira I. - symbol sokola)

Exkurz č. 3: MASLENICA v Rusku (rus. *Масленица*)

Exkurz č. 3: MASLENICA v Rusku (rus. *Масленица*)

- obdoba masopustu, slaví se týden před zahájením velikonočního půstu
- pohyblivé datum
- hranice mezi zimou a jarem, vítání jara
- „Másebný týden“ (*Масляная неделя*) - od pondělí do neděle, hlavní oslavy od čtvrtka do neděle (tzv. široká maslenica) – veselí, projížďky na saních, stavba ledových skluzavek a hradů ze sněhu, kolové tance a zpěvy, setkávání mládeže, prosba o odpuštění
- vyrábí se slaměná figurína nazývaná Maslenica, která se rituálně spaluje poslední den oslav - v neděli
- typické pokrmy: **bliny** (palačinky z kynutého těsta z pohankové mouky) a chlebové placky (ljepjošky)
- význam rituálů podle sovětského folkloristy Vladimira Proppa: stimulace plodnosti v čase před zahájením polních prací

Dobývání sněžného hradu.

Obraz V. I. Surikova 1891

[SurikovSnowFortress - Масленица — Википедия \(wikipedia.org\)](#)

Pálení figuríny Maslenice za vesnicí, poč. 20. století, obraz A. M. Vasněcova

[Васнецов Сжигание-чучела-Масленицы - Масленица — Википедия \(wikipedia.org\)](#)

Oslavy v Moskvě

[Как се прославља Масленица у Москви \(ФОТОГРАФИЈЕ\) - Russia Beyond Србија \(rbth.com\)](#)

Oslavy v malém městě Revda u Jekatěrinburgu

[Привет, весна! В Ревде отгуляли Масленицу и сожгли чучело зимы-мораны — Ревда-инфо.ру \(revda-info.ru\)](#)

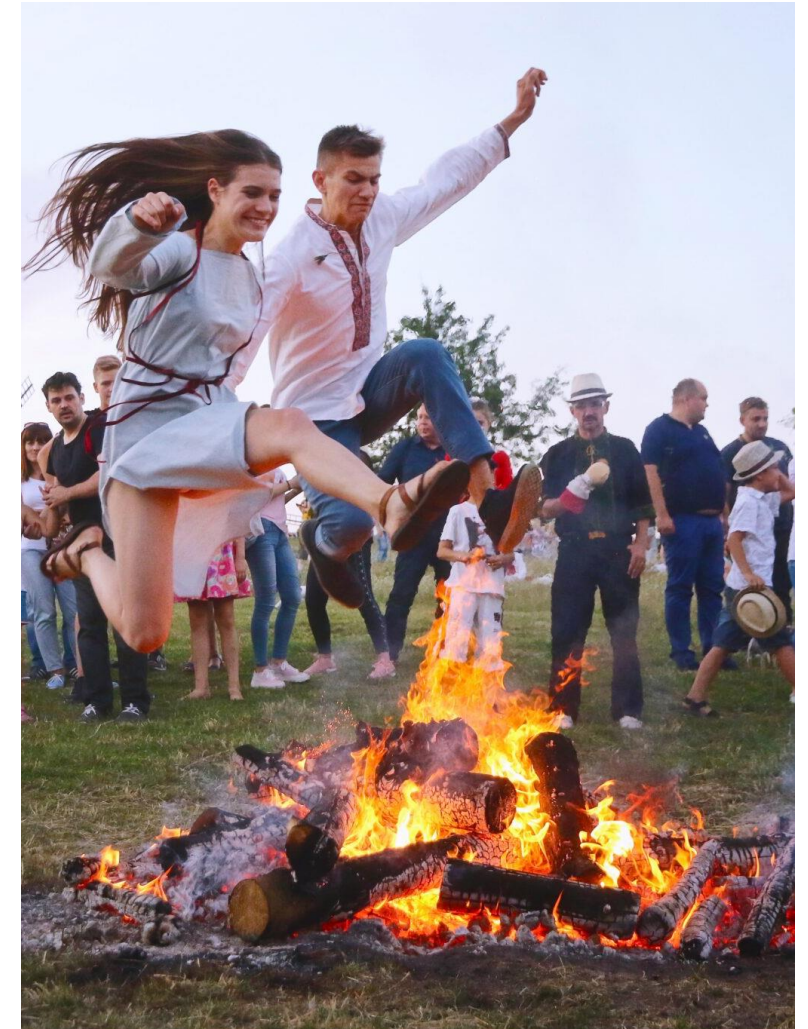

Exkurz č. 4: IVAN KUPALA na Ukrajině (ukr. *свято Купала, Івана Купала*)

Exkurz č. 4: KUPALA na Ukrajině

- podle církevního juliánského kalendáře 24.6., resp. 7. 7. a připomíná narození Jana Křtitele
- oslavy letního slunovratu
- mnoho shodných prvků ve slavení svátku u ostatních slovanských národů (např. předpovídání budoucího manžela prostřednictvím květinových věnečků vhazovaných do řeky nebo sbíráním svatojánských bylin, kterým se přisuzovala obzvlášť léčivá moc)
- Symbolická očištná moc vody a ohně - očištění před následujícím obdobím sklizně
- Na Ukrajině: koupání mládeže, pletení svatojánských věnečků, výroba a následné zničení symbolických figur Moreny (ženský, vodní prvek) a Kupala (mužský, ohnivý prvek), rozdělávání a přeskakování velkých ohňů, všeobecné veselí a folklorní slavnosti s tanci a zpěvem
- Kupala (Kupajlo) slovanské božstvo štědrosti a plodnosti např. v Životě svatého Vladimíra ze 16. století
- ukrajinská pověst o květu kapradí (Mykola Hogol – N. V. Gogol)

**Svatojánské věnečky,
tzv. vinky**

Zdroj: Kupala vinky - Свято
Купала — Вікіпедія
(wikipedia.org)

Oslavy svatojánské noci na ostrově Chortycija na Dněpru (2021). Svátek končí návratem symbolických postav Kupala (oheň) a Moreny (voda) ke svým žvlům. Figurína Moreny je vhozena do vody a mužská figura Kupala je spálena na hranici.

Zdroj: <https://www.rferl.org/a/ivan-kupala-night-ukraine/31320288.html>, [Khortytsia. A Reserve in the Middle of the City - Ukraïner \(ukraïner.net\)](#)

Svátek Ivana Kupala v Bilyky, Poltavská oblast (Dněperská Ukrajina) – taneční představení doprovází známá lidová píseň Oj na Ivana, oj na Kupala.

[Ой на Івана, та й на Купала - YouTube](#)